

Morel Gyula

A KÖZÖSSÉG MINT EMBERI ALKOTÁS

Egyének sokasága még nem közösség. "Sok lúd" is csak abban az esetben "győz disznót", ha – valamiféle ösztön parancsára – egyszerre támadnak a közös ellenségre. Ha egyik a másik után, a közös akció többleti előnye nélkül próbálkozna, mindegyik pórul járna.

Emberi közösségről is csak akkor beszélhetünk, ha két vagy több személy részvételével valami minőségileg más, valami új keletkezik. Erről a többletről Arisztotelész óta sok szó esett. A görög bölcselő mondata: "Az egész a részek előtt van" (hiteles magyarázata: "Az egész több, mint a részek összessége") főleg az ún. rendszerelméletben (alapítója Ludwig von Bertalanffy) vált sok tudományág hasznos elemévé. Az alapelgondolás tulajdonképpen egyszerű és világos. Egy falióra összes része csak attól a pillanattól kezdve képes minőségi újdonságra, tudniillik időt mérni, amikor – megtervezett elgondolás alapján – az órás egy bizonyos rendbe kapcsolja össze azokat. Az organizmus minden eleme együttvéve sem alkalmas életfolyamatok megvalósítására, ha nem egy bizonyos szerkezet alkot az elemekből "egészet". - Sokszor keletkezhetnek azonos részekből - eltérő rendezői elvek alapján - különböző "egészek": egy bizonyos mennyiségű kőből lehet gátat, istállót, piramist vagy házat építeni.

Az utóbbi meglátások segítségével az emberi közösség, a társas "egész" néhány lényeges vonásához juthatunk el. Világos, hogy a közösség elemei személyek, de a közösség több, mint a közösséget alkotó személyek, és ez a többlet függ a személyeket összekapcsoló szerkezet típusától. Ebből az is következik, hogy akiknek közösséggel van dolguk, hasznosan elgondolkozhatnak azon, hogy milyen közösségtípus felel meg a legjobban kitűzött céljaiknak illetve az adott elvárásoknak. Hiszen minden közösségtípusnak más és más törvényszerűségek szerint folyik le az élete. Sokszor emberi döntések eredménye egy bizonyos fajtájú közösség létrehozása vagy elősegítése, mint ahogy a vállalkozó sokszor szabadon választhat pl. a részvénytársaság, a korlátolt felelősségű társaság vagy a szövetkezet gazdasági formái között a célok és a lehetőségek mérlegelése alapján.

Szociológiai tankönyvek és lexikonok megkülönböztetnek legalább 50 közösségtípust. Itt csak néhány példa felsorolására szorítkozhatunk, leegyszerűsítés által kikerülve a többfajta csoportosítás lehetőségeinek és a finomabb megkülönböztetéseknek a tárgyalását.

A közösségek egyik legegyszerűbb fajtája a t á r s a d a l m i k ö r n y e z e t i e g y s é g (személyek aggregátuma). A részekből "egészet" alkotó elv itt a fizikai közelség, amely vagy rövid időre érvényesül (színházi

közönség, előadás hallgatói, templomi szertartás résztvevői stb.), vagy viszonylag tartós állapotot idéző elő (faluk, bérházak közös udvarral stb.). Az adott környezet egyrészt szelektív hatással rendelkezik (leginkább olyan emberek kerülnek egymás közelébe, akiknek hasonló az érdeklődése, illetve akiknek a környezet ilyen vagy olyan szempontból megfelel), másrészt rányomja bélyegét a környezeti egység résztvevőire (azonos személyek is más és más magatartást tanúsítanak a meccsen és a templomban). De ettől eltekintve az ilyen közösségekhez nehéz megtalálni a megfelelő stílust, mert nagyon különböző rétegekhez, műveltségi és egyéb kategóriákhoz tartozó emberekből tevődhet össze.

Az utóbb említett probléma már kevésbé áll fenn az ún. t á r s a d a l m i k a t e g ó r i á k esetében. Itt olyan személyekről van szó, akik legalább egy, az emberi együttélés szempontjából jelentősnek ítélt jeggyel rendelkeznek (egy társadalomhoz tartozó nők, munkások, akadémikusok, milliómosok stb.). Minthogy az adott jegy a társadalom számára fontos, elvárásokat köt hozzájuk, melyeknek a köteget társadalmi szerepnek nevezzük, és melyek tipikus magatartások szociológiai magyarázatát adják (tipikus női viselkedés, tipikus akadémikus-mentalitás stb. egy társadalmon belül). Természetesen soha nincs dolgunk "tisza" kategóriákkal: egy csak nőkből álló közösségben lehetnek munkás és akadémikus nők, egy csak munkásokból álló közösségben lehetnek nők és férfiak. De már ezekben az esetekben is van egy közös alap.

Társadalmi kategóriák tagjai között általában nem léteznek személyes kapcsolatok. Személyek, akik egymással viszonylag gyakran, személyesen érintkeznek, c s o p o r t o t alkotnak. Ennek a már szorosabb értelemben vett emberi közösségnek számos változata található: a bandáktól és klikkektől az érdekcsoportokon át a primér csoportokig, mint amilyen pl. a család. - Első pillantásra azt lehetne gondolni, hogy minél homogénebb egy csoport (pl. csak akadémikus nőkből áll), annál egyszerűbb és eredményesebb az élete. Ezt azonban nem lehet tételként kimondani. Esetről esetre lemérhető, mekkora szerepet játszik az ellentétes előny: ti. a különböző adottságok, képességek és tapasztalatok közös kincsként való felhasználása a kölcsönös kiegészítés és kiegészülés által.

Ha egy csoport vagy nagyobb közösség meghatározott célok elérését tűzi ki maga elé feladatként, és a megvalósítás lehetőségének optimalizálása érdekében megfelelő tartós szerkezetet teremt, akkor s z e r v e z e t r ő l beszélünk. A célok és a szerkezet tudatos megtervezése, világos leszögezése és viszonylag tartósan kötelezővé tétele rendkívül megnövelheti a közösség eredményességét. A szervezetekben a szerkezetek többféle típusát lehet célszerűségi elvek alapján variálni. Közismert a "lineáris" (vagy átvitt értelemben hierarchikusnak is nevezett) fölél- és alárendeltségi beosztás, ahol a fölélrendelt a célok elérése érdekében meghatározott számú alárendelt tevékenységére nézve rendelkezési joggal van felruházva, mellyel adott esetben köteles is élni.

A másik szerkezeti formát "funkcionálisnak" nevezzük. Itt ugyanis különböző személyek vagy csoportok egyenrangú, egymás mellé rendelt tevé-

kenységének a koordinálásáról van szó (pl. egy futószalag mentén dolgozó munkások vagy pl. a beszerzés, szállítás, gyártás stb. osztályai).

Gyakran használt modell a "törzskari" szerkezet. A törzskart szakértők alkotják, mint pl. magas képzettségű kémiai kutatók egy gyógyszergyárban. A vezetőség részletes szaktudás hiányában csak irányelveket adhat nekik, "lefelé" pedig nincs a törzskarnak rendelkezési joga: szakmunkájuk eredményeinek sorsáról a "lineáris" vezetőség dönt az összes szempontok (pl. gazdaságosság, munkapiac, környezetvédelem) tekintetbe vételével. - Ilyen szempontból is értelmezendő a II. Vatikáni Zsinat nem egy kijelentése a laikusok szerepéről saját szakterületeiken az Egyház szervezetén belül.

Jelen rövid tanulmányunk kereteibe nem fér bele a "község", a "közösség" és a "társadalom" fogalmaknak pontos megkülönböztetése és beható tárgyalása. A teljesség minimális foka megkíván azonban néhány megjegyzést és utalást. A három kifejezéssel kapcsolatos bonyodalom részben nyelvi probléma. A fogalmak fejlődésének történetében ugyanis döntő szerepet játszott egy német szociológus, Ferdinand Tönnies "Gemeinschaft und Gesellschaft" című könyve. A cím még pontosan lefordítható magyarra: "Közösség és társadalom". A szerző érvelése azonban pl. magyarra fordítva már sokszor használhatatlan, mert mi ott is megkülönböztetjük a "társaságot" és "társadalmat", ahol a német mindkét esetben a "Gesellschaft" kifejezést használja. Tönnies: "A fiatalít óvjuk a rossz társaságtól (vor schlechter Gesellschaft); rossz közösségről (schlechte Gemeinschaft) beszélni, szemben áll a nyelvérzékkel". Beszélünk részvénytársaságról (Aktiengesellschaft), de nem részvényközösségről (Aktiengemeinschaft) stb. - Egy másik bonyodalom onnan származik, hogy a "község" (Gemeinde) szó a németben is és a magyarban is két fogalomra használható: Községnek hívunk egy települési formát (kisközség, nagyközség), de vallási használatban szerzereti egységet és emberi közösséget is (hitközség, egyházközség).

"Társadalom" a szociológiában általában azt a legkiterjedtebb emberi együttlétet értjük, amelyben még viszonylag egységes magatartási szabályok (nyelv, népszokások, társadalmi szerepek, intézmények stb.) érvényesek. De pl. a magyar társadalomban uralkodó, a helyes női magatartásra vonatkozó szerepelvárások viszonylag egységesek, és erősen különböznek a megfelelő, szintén viszonylag egységes iráni magatartási normáktól. Az angol szabadpiaci gazdasági intézmény viszonylag egységes normái jelentősen eltérnek az albán tervgazdasági intézmény viszonylag egységes szabályaitól stb. Más szóval a társadalom a legátfogóbb normarendszernek, egy bizonyos értelemben végső társa s a koordináta-rendszernek hordozója. (Mellesleg, ugyanezt a szerepet töltötte be a község azok számára, akik községük határát egész életük folyamán sem fizikailag, sem szellemileg nem lépték át.) - A társadalomban uralkodó értékrenddel és normarendszerrel azért érdemes behatóan foglalkozni, mert az összes többi közösségi típus ebben a koordináta-rendszerben mozog, a társadalom nyomja rá a leghatásosabban a benne élő közösségre bélyegét, és nem felesleges tudni, mennyiben felelnek meg a kisebb emberi közösségek "játékszabályai" a társadalom "játékszabályainak" és mennyiben ellenpólusai azoknak. Ez a

megfontolás különös súlyt kap az idő, a változások síkján. Szükségszerűen konfliktusokhoz vezet egy "maradi" csoport élete a "halódó" társadalomban, és egy "halódó" csoport élete a "maradi" társadalomban. Ezen konfliktusok elkerülése, csökkentése, vagy – a dolgok ismeretében – tudatos elvállalása feltételezi az ilyen mérlegelést és összehasonlítást, ha az a konkrét helyzetben nem is olyan egyszerű, mint az itt vázolt elvi síkon.

Az emberi közösségek főbb típusainak rövid áttekintése után térjünk rá néhány szempontra, amelyek a legtöbb közösség belső mikéntjére vonatkoznak. Ezen a téren is gyakorlatilag mindig az embertől vagy az emberektől függ a végeredmény, ha nem is könnyedén vagy rövid távon valószínűsíthető meg a cél – a haladás előfeltétele a világos látás. Közösségekben uralkodhat többé-kevésbé **d e m o k r a t i k u s** vagy egyáltalán nem demokratikus struktúra. Az adott időben, az adott helyzetben és az adott közösségi tagok figyelembe vételével optimális megoldás keresésében gondolni kell arra, hogy a nem demokratikus struktúra többféle változatban jelentkezhet. A diktatúra elnyomásrendszere (pl. egy fiúcsoportban a legerősebb terrorizálja a gyengébbeket) nem tekinthető teljesen azonosnak a patriarchális szerkezettel (amelyben pl. természet adta tekintély párosulhat tárgyilagosan indokolt hálával), vagy egy karizmatikus vezértípus szerepével. - A demokrácia fogalmának vannak ugyan eléggé általánosan elfogadott alapmeghatározói: a hatalom ideiglenes, szabad választás eredménye, ellenőrzés alatt áll, a választók által visszavonható; a többségi döntés érvénye, a kisebbség védelme stb., mégis a legtöbb konkrét esetben csak "demokratikusabb" vagy "kevésbé demokratikus" megoldásokról beszélhetünk (pl. népszavazás vagy parlamenti demokrácia), s a változatok közti döntésnek nagyon sok szempontot kell mérlegelnie. Egy példa a sok közül: a politikai demokráciára nézve általános meggyőződéséssé vált az "egy ember egy szavazat" elve. Az egyetemi demokráciában Ausztriában vitatott kérdés, hogy helyes-e szavazati jogot adni diákoknak olyan kérdésekben is, ahol – noha még nem szakértők – tanári állásra pályázók szakmai minőségéről kell dönteniük. Ebben az értelemben alapvetően téves a kijelentés, hogy "a katonaságban vagy az Egyházban nem lehetséges a demokrácia". Teljesen érthetetlen, hogy miért ne szavazhatnának egy egyházközség tagjai arról, hogy 7 vagy 8 órákor legyen az első vasárnapi mise, vagy hogy miért ne dönthetne a közlegénység a kaszárnyai élet rengeteg részletéről az adott anyagi és funkcionális keretek között. A kérdés ezekben az esetekben nem az "igen vagy nem", hanem hogy hol a lehetséges ill. az ésszerű határ. Bonyolult szakmai kérdés, amely azonban érvényes a demokrácia politikai és más területein is.

Szociológiaiailag különösen jelentős és számtalan gyakorlati következménnyel jár, hogy milyen **s z a b á l y r e n d s z e r** van érvényben egy adott közösségben. Ez függ az uralkodó normák mennyiségétől és minőségétől. - Nemcsak egyesületekre és szervezetekre vonatkozik: a közösségi életet messzemenően befolyásolja a szabályok száma: az, hogy 10 vagy 1000 előírás szabályozza a szabad játékteret ill. csökkenti az önkény lehetőségeit.

- Az sem közömbös, hogy az érvényben lévő normák uniformis vagy pluralista jellegűek-e. Más az, ha egy pártot választhatok, más az, ha több párt között dönthetek. Az előírás: "Pénteken hozz valami áldozatot!" ugyanúgy egyértelmű, mint a másik: "Pénteken tartózkodj a húsevéstől!", de az első mégis több szabadságot jelent. - Emberek alkothatnak együttélésük szabályozása érdekében merev (dogmatikus) vagy elasztikus normákat. Mindkét típusra találunk példát európai egyetemeken. Az egyik pontosan előírják a diploma elnyerésének egyetlen lehetséges útját, a másikon ugyanazt az eredményt saját személyes beosztása alapján nyeri el a diák. - Globális szabályok (pl. "Szeresd felebarátodat!") ugyan rengeteg választási lehetőséget hagynak nyitva (a szeretet gyakorlására nézve), de mindent tiltanak, ami a szabállyal (a felebaráti szeretettel) ellentétben áll. Partikuláris szabályok (pl. "Ne ölj!") csak egyetlen magatartásra vonatkoznak, de minden választási lehetőség nélkül. - Egyre több közösségben és egyre gyakrabban váltják fel a megokolás nélküli "Tilos!" előírásokat a megokolást is tartalmazó "Kérjük, hogy ne..." megfogalmazások. A mai ember nem szívesen tűri a régi politikai és társadalmi rendszerek uralkodói stílusát, de általában megszívlel gondosan fogalmazott felhívásokat, mint pl. egy osztrák erdő szélén: "Értelmes emberek nem szemetelnek az úton és az erdőben, az összes többinek pedig meg van tiltva." - Mindezek csak példák arra, hogy érdemes meggondolni, milyen típusú írott és íratlan szabályozások uralkodnak ill. uralkodjanak közösségünkben.

Minden közösségben kialakulnak hivatalosan meghatározott és nem hivatalosan (de nem kevésbé hatásosan) érvényes társadalmi szerepek. Adottságokkal (különböző képességek) vagy a közösség által létrehozott jegyekkel (pl. hivatal) összekötött normatív elvárások kötegről van itt szó. A közösségnek nem mindegy, hogy pl. a női tagok a nőktől elvárt magatartást tanúsítják-e vagy nem, hogy a tisztviselők a tőlük elvárt módon töltik-e be feladatukat vagy sem stb. - Ezen szerepek jórésze "természetesnek" tűnik, és ezért egyben megváltoztathatatlanak is. Világos, hogy többé-kevésbé szabályos, elvárható emberi magatartás részben természet adta okokból származik és egy bizonyos determinizmussal következik be, pl. hogy a nők hoznak világra gyermeket, vagy hogy a fiatal általában magasabb fizikai teljesítményre képes, mint az aggastyán. De éppen ezért fontos ettől megkülönböztetni a nem kevésbé világos tény, hogy ti. a magatartást a normatív elvárások kötege is befolyásolja, és ezért viselkednek pl. nők vagy fiatalok közösségről közösségre, társadalomról társadalomra, időről időre másként. Még egyszerűbben belátható a társadalmi szerep jelentősége azokban az esetekben, ahol magát a társadalmilag fontosnak ítélt jegyet is maga a társadalom termeli (és normatív elvárásokkal összeköti), mint pl. a "tisztelbeli elnök" vagy a "körzeti felelős" funkciója. - Ez a megkülönböztetés szabadítja fel az emberi elmét annak felülvizsgálatára, hogy adott esetben emberektől alkotott társadalmi szerepről van-e szó, és ha igen, célszerű volna-e dolgozni a normatív elvárások megváltoztatásán. Ilyen úton jött létre a női emancipációs mozgalom sok tagadhatatlan eredménye, de a laikusok szerepének újrafogalmazása is a II. Vatikáni Zsinaton.

Fontos arra is reflektálni, hogy minden közösségben sajátos kommunikációs stílus alakul ki, melyet azonban messzemenően lehet tervezni, befolyásolni és változtatni. - Az egyes közösségek egyedi stílusa sok értéket és szépséget jelenthet a tagok számára. De legalább két szempontot érdemes tudatosítani. Az egyik a közösségen belüli célszerűsége vonatkozik. Akár egy családra, akár egy nagyobb közösségre (pl. egyházközség) gondolunk, felvetődhetnek kérdések. Elégés-e a tagok információja, hogy a közös ügyekkel azonosítható magukat és következményeiket megértéssel együtt hordozzák? Kiegyensúlyozott dialógus folyik-e vagy egyoldalú monológ (esetleg kétoldalú monologizálás: egymás mellett való elbeszélés)? - Főleg nagyobb közösségek sajátos nyelve (gondolkodás- és kifejezőmódja) az együttérzés tudatát erősíti, hagyományokat ápol és továbbad, a "titkos nyelv" vonzalmával rendelkezik. Kifelé való használata azonban sokszor káros, kontraproduktív lehet. Sok olyan kifejezés és gesztust használ pl. az Egyház, amely belső berkekben járatos, megfelelő teológiai értelmezések birtokában lévő, sokat elmélkedő keresztény számára a legalkalmasabb, vagy legalábbis problémátlan, az összes többi embernek azonban neveléses, érthetetlen vagy félrevezető. Ilyen példákkal sajnos sokszor találkozunk, amikor újságban vagy rádióban pl. technikai, gazdasági vagy orvostudományi közlemények között híreket fedezünk fel, amelyekben (persze minden magyarázat nélkül) a "Szentcsékről", a "Szentatyáról", a húsvéti "urbi et orbi áldásról", az "Isten országának a terjesztéséről" vagy a "Szeplőtelen Fogantatásról" van szó. "Befelé" helyesen értelmezhető pl. a szerzetesek szegénységi fogadalma (mint az önrendelkezési jogról való lemondás, szerzetesen belüli kiegyenlítés, szociális felelősség stb.), "kifelé" azonban nem hangzik szavahihetőnek azok előtt, akik a szó eredeti értelmében szegények (exisztenciális bizonytalanság, költségesebb kulturális lehetőségektől való elzártság, magárahagyatóság stb.).

Társadalom-lélektani ismeretekkel való foglalkozás is sokat jelenthet a közösségi élet tárgyilagos megítélésében és följavításában. Más és más típusú és különböző szerkezetű közösségekben eltérő (csoportdinamikai) lélektanitörvények érvényesek, másfajta lélektani jelenségek játszódnak le, melyeknek se szeri, se száma. A jelen tanulmányban csak néhány utalásra szorítkozhatunk. Nem lehet pl. meghitt hangulatot elvárni olyan (nagy) közösségben, ahol közvetlen kapcsolat a tagok között egyelőre vagy egyáltalán lehetetlen, ahol nem ismer mindenki mindenkit, de lehet úgy tagolni nagyobb közösségeket is, hogy a részegységek önmagukban a kis közösségek minden előnyét élvezhetik, és egymás között harmónia uralkodik. Pártképződés a közösségekben nem mindig kerülhető el, de saját fegyverét ellene fordíthatjuk és a pártok közötti dialógus által a közösség átfogó erejét és értékét növelhetjük. Minden közösségben kialakulnak és néha fázisszerűen váltják egymást kollektív beállítottságok a célokkal vagy eszközökkel. Állandó, szenvedély nélküli megfigyelésük és tudatosításuk megnyitja a lehetőséget arra, hogy felerősítsük vagy fékezzük azokat. Minden közösségben vannak, akik túl sokat, és akik túl keveset beszélnek, "nehéz" és "könnyű" emberek: a problémák megállapítása és "helymeg-

határozása", valamint az arra következő céltudatos és diszkrét bevetés lényegesen könnyíthet a helyzetet.

Végül nem szabad elfelejtenünk azt sem, hogy az eddig mondottakat erősen módosítják a külső körülmények is. Érdekes tapasztalatokat bocsáthat a közösségi élettel törődő sorstársai rendelkezésére pl. a tanár-ember, aki megfigyelte, hány hallgatója alszik el előadásai alatt a fülledt levegőjű és hány a frissen szellőztetett előadóteremben, vagy hogy mennyire függ előadásának sikere az akusztikai viszonyoktól. Köztudomású: más-képp alakul a vita vagy a gondolatcsere attól függően, hogy a résztvevők egymás mögött, sorokban vagy pedig egymással szemben, körben ülnek. A gyóntató és a gyónó között lefolytatott párbeszéd stílusát általában lényegesen befolyásolja, hogy a tárgyalás és megoldáskeresés egy gyóntató-székben ülő és egy ugyanott térdelő, vagy két egymással szemben ülő személy között folytatódik le. A templom vagy terem fűteltsége szelektív hatást válthat ki. A megvilágítás erősségétől függhet, hogy hányan tudnak az istentiszteleten együtt énekelni vagy a közösségi megbeszélésen jegyzetelni. A helyiségek berendezése és díszítési stílusa nemcsak a család ízlését tükrözi és hangulatát befolyásolja – érvényes ez a közösségek "otthonára" is. - Ilyen és hasonló kérdéseket sokan huszadrangúnak nyilvánítanak, és ténylegesen vannak, akik számára a közösség külső kerete vagy annak egyes összetevői valóban huszadrangúak. De aligha van ember, aki minden külső körülménnyel szemben közömbös lenne. Nem kevés embernél elégséges néhány negatív adottság összehatása ahhoz, hogy elveszítse kedvét a közösség életében való részvételtől.

Az eddig vázlatosan érintett sok részlet felsorolása után az a benyomás támadhat, hogy az emberi közösség egy roppant sokrétű, bonyolult jelenség – ami valószínűleg meg is felel a valóságnak. A rezignáció mégsem volna jogosult. Eltekintve attól, hogy a közösség az emberi egzisztencia kikerülhetetlen velejárója, bőven van okunk arra, hogy építésén és szépítésén lehetőségeink kimerítésével dolgozzunk.

Az egyik indok erre az a tény, hogy a közösség önérték. Az ember társas lény, ezért léte teljességét csak a közösségben érheti el. Ez az állítás persze egy egész (keresztény) antropológiát tartalmaz. Hiszen a közösség a személy számára nemcsak élete első szakaszában létfontosságú, hanem egész életén át az ismeretek szerzésének összehasonlíthatatlanul leggazdagabb forrása, lehetőségeinek és képességeinek megsokszorozása, a szeretet konkrét valóra váltásának a terepe, ahol az egyének elkötelezettsége és kölcsönös kreatív tevékenysége (végső) értelmet nyer.

A közösség ápolása iránti felelősségünk másik alapja a közösség tartalmakat képviselő és hordozó jellege. Az emberi összefogás nemcsak önérték, hanem eszköz is magasrangú értékek szolgálatában: képes azokat megőrizni, új résztvevőknek hagyományként átadni, újraértelmezni, kreatívan továbbfejleszteni, a külvilág felé sokszoros erővel, hathatósan közvetíteni.

Természetesen mindezeknek a fordítottja is megvalósulhat. Az emberi szabadság ezen a téren is súlyos felelősséget hordoz. Egy bizonyos adott közösség lehet önérték, de lehet az a keret is, amelyben a résztvevők pokollá teszik egymás életét. Lehet értékek hordozója és terjesztője, de az embertelenség melegágya is. A közösség emberi alkotmány, melynek megfelelő típusa és megfelelő belső jellemvonásai megtervezhetők és megvalósíthatók – ha nem is valamiféle elvont maximális elgondolások, de mindenképpen a konkrét lehető optimum értelmében.

Kereszty Rókus

KÖZÖSSÉG AZ EGYHÁZBAN

Megpróbálom az egyházi egység teológiáját az élmény oldaláról megközelíteni, hogy az Egyház egysége úgy álljon elénk, mint az ember alapvető vágyaira felelő, de egyben ezeket a vágyakat gyökeresen átformáló isteni valóság, nem pedig csupán elvont fogalmak gyűjteménye (1). Olyan élményekből indulok ki, amelyeket többé-kevésbé, különböző formában mindannyian megtapasztaltunk.

Az egyik legegységesebb erejű egységélmény egy elnyomott népcsoport összefogásában, valamilyen közös megmozdulásában alakulhat ki. Azt hiszem, ez az egységélmény sokkal szenvedélyesebb, ha nemcsak az egyforma társadalmi elnyomásból származó közös sérelmek kapcsolják össze a tömeget, hanem egy közös nemzeti illetve nemzetiségi kultúrában gyökerező összetartozás tudata. Ha ezt a közös nyelvű és kultúrájú otthon, falu, város vagy nemzet létét fenyegeti veszély, az összefogás és az ebből fakadó összetartozás élménye sokkal erősebb és mélyebb, mintha pusztán az azonos munkaviszonyon alapuló közös érdekből származnék. Sok példa közül egyet említek: az 1988. június 27-i tüntetést a Hősök terén. Az erdélyi magyarok végveszélye mennyi magyart indított meg nemcsak Budapesten, hanem a világ minden részén. Hányan éppen a tüntetésben felvonulva vagy a televíziót nézve döbbsztünk rá arra, amit esetleg már régóta a tudat alá süllyesztettünk: hogy mi magyarok mindannyian egyek vagyunk. Ezeréves közös történetünk szimbólumai, mint pl. a Szent Jobb, amely előtt a zászlóvivők a tüntetés elején tisztelegtek, Szent László, akinek ünnepén mindez történt, a Himnusz közös éneklése, és az óriási tömeg látványa egy minden racionálisan megalapozott, egyetértésen túli érzelmi egységet hozott létre, amelynek félelmetes ereje lenyűgözte, magával sodorta és "megrészegítette" az egyéneket. Egy ilyen közös szenvedély bűvöletében egybeforrott tömeg mindenre képes: könnyen manipulálható. Szerencsére az erdélyi tüntetés vezetőinek okos józansága ünnepi komolyságot és higgadtságot eredményezett az egész tömegben (már amennyire ezt innen külföldről fel lehetett mérni). De tudjuk, hogy történelmünk folyamán és